

Geografisk Tidsskrift, Bind 9 (1887)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0009-PDF/gto_0009_67111.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=67111>

pdf genereret den : 22/5-2008

at Grønlænderne kunne have opholdt sig i de nordligste Egne af dette. Saa langt de moderne Expeditioner nemlig ere naaede op, er der paa begge Sider af Grønland fundet Spor af Eskimoeres tidligere Ophold, og den Beskaffenhed, Grønlands Nordkyst maa antages at have, i Forbindelse med de saa Fordringer, Eskimoerne stille til

Livet, gjør det højst naturligt, at Eskimoerne enten de saa ere naaede til Grønland i ét eller flere Hold, og enten de ere vandrede den ene eller den anden eller begge Veje ned langs Grønlands Kyster, i hvert Fald have besøgt hver eneste Strækning af Grønlands c. 900 Mil lange Omkreds.

Dansk Grønlands-Expedition.

Som tidligere meddelt*), afsejlede ifjor i Maj Maaned herfra en Expedition under Ledelse af Premierløjtnant i Flaaden *Ryder* til Grønland for i Upernivikdistriktet at fortsætte de Undersøgelser, som tidligere ere blevne anstillede af de nu i en Aarrække af Regjeringen, under den grønlandske Kommissions Auspicier, udsendte Expeditioner. I Expeditionen deltog foruden Prlt. *Ryder*: Premierløjtnant i Flaaden *Bloch* samt cand. polyt. *V. Ussing*. Expeditionens Hovedopgave bestod i at kortlægge og undersøge Vestkysten fra 72° n. Br. og nordpaa, saa langt Omstændighederne maatte tillade; desuden skulde der anstilles magnetiske og meteorologiske Observationer samt foretages anthropologiske Maalinger.

De to Søofficerer ere vendte tilbage i Midten af September jaar, medens Kandidat *Ussing* efter Bestemelsen kom hjem ifjor Efteraar.

Expeditionen, der kan glæde sig ved et smukt Udbytte, ankom ifjor i Begyndelsen af Juli til Upernivik, (72° 46' n. Br.) og, da Vejret var yderst ugunstigt til Opmaaling, tog man strax fat paa at opføre de fra Kjøbenhavn medbragte Træbygninger, der senere skulde benyttes ved de magnetiske Observationer. D. 20de Juli afgik Expeditionen ombord i Krydseren „Fylla“, Kapt. *Braem*, til den sydlige Del af Distriktet, og i Løbet af

Sommeren og Efteraaret kortlagdes og undersøgtes under forskellige Konebaadsexpeditioner Strækningen mellem 72 og 73³/₄ Grader.

I Januar begyndte Slæderejserne, hvis Omfang i høj Grad blev begrænset, fordi en ondartet Hundesygge bortrev Størstedelen af disse for Slæderejser uundværlige Dyr. Vinteren var ualmindelig haard. Paa en af Slæderejserne, der foretoges i Slutningen af Februar og Begyndelsen af Marts, og paa hvilken man naaede 74° 12' n. Br., var Kviksølvet uafbrudt frosset. Blandt de forskellige Iagttagelser, der ere blevne anstillede, skulle vi her blot nævne, at Indlandsisen skyder ud i Uperniviks Isfjord med en Hastighed, der kan naa op til 100 Fod i 24 Timer.

I indeværende Aars Sommer fortsattes Undersøgelserne nordpaa med Baade, og Kysten til 74¹/₂° n. Br. kortlagdes og undersøgtes. Paa Grund af den strænge Vinter vare Isforholdene meget ugunstige. D. 13de August forlod Expeditionen Upernivik ombord i den kgl. grønlandske Handels Brig „Constance“, Kapt. *Bonde*, og ankom efter fem Ugers Forløb til Kjøbenhavn.

I et senere Hæfte vil Expeditionens Leder give Læserne en Rejseberetning.

Mindre Meddelelser.

Formodet Drift af et Fangstredskab fra Alaska til Grønland. For adskillige Aar siden fandt undertegnede blandt det ved Kolonien Godthaab opsamlede Flydetræ et grønlandsk Redskab af særegen Form. Det var et saakaldet Kastetræ, nemlig det Underlag, hvorpaa Fangeren lægger Harpunen, naar han vil kaste, og som han efter Kastet beholder i Haanden. Men Grønlænderne kunde strax se, at det fundne var forskjelligt fra deres nu brugelige Kastetræer. Ganske tilfældig

havde jeg gjemt paa dette Stykke indtil forrige Aar, da der blev skjænket Universitetet i Kristiania et betydeligt Udvalg af de ethnografiske Gjenstande, som den danske Expedition under Kaptajn *Holm* havde hjembragt fra Østgrønland. Jeg føjede da mit Kastetræ dertil som et Stykke af ubekjendt Oprindelse, men under alle Omstændigheder nærmest kom-

*) Se 8de Bind Side 114.

mende fra Grønlands Østkyst, nemlig sammen med den sædvanlige Drivis derfra.

Nu traf det sig netop, at den bekendte Alaskarejsende, Nordmanden A. Jakobsen, besaa denne Samling fra Østgrønland, og ved at betragte det tvivlsomme Stykke fandt han, der ogsaa har berejst baade Grønland og Labrador for at samle ethnografiske Gjenstande, at dette Kastetræ fremfor andre havde den mest slaaende Lighed med de Prøver af samme Redskab, som han havde set paa Alaska. Museets Bestyrer, Dr. Yngvar Nielsen, gav en Meddelelse herom, i det han satte denne Antydning af en mærkelig Drift i Forbindelse med det bekendte Fund af Sager fra Jeannette-Expeditionen, som ifølge de af Prof. Mohn derom opstillede Gisninger maatte være drevne temmelig nær forbi Nordpolen, ligeledes til Grønlands Østkyst og derpaa sydefter langs denne. Man har i Amerika villet vække Tvivl om Ægtheden af dette Fund, idet man rigtignok ikke benægtede, at Gjenstandene virkelig havde tilhørt Jeannette-Expeditionen, men paastod, at de kunde være henlagte paa Isen af senere rejsende, hvilken Formodning jo dog saabenbart lider af saa store Usandsynligheder, at den grænser til Umulighed. Derimod medfører den formodede Vej, som Jeannette-Sagerne skulde have fulgt, i og for sig ingen Urimelighed. Maaske naar meget Drivtømmer Grønland ad den samme Vej.

Jeg har engang hjemsendt et Stykke Drivtræ med et raat udhugget Hoved, som ogsaa turde tyde paa siberisk Oprindelse. At det omtalte Kastetræ er fra Alaska, synes, efter hvad jeg selv nu senest har erfaret, at vinde i Sandsynlighed. I det ethnografiske Museum i København har jeg rigtignok ikke fundet nogen ligefrem Bekræftelse derpaa, skjønt det besidder ikke faa Kastetræer fra forskellige eskimoiske Egne, deriblandt ogsaa Alaska. De vigtigste Særkjender ved det her omhandlede skulde være, dels to, formodentlig som Amuletter indsatte Glasperler, dels et Hul til at stikke Pegefingern i, dels endelig to, paa Siden udstaaende Benstifter til at støtte Lillefingern imod. Saavidt jeg mindes, fandtes der i Københavns Museum blandt dem fra Alaska intet med Perler, flere derimod med Benspidserne og ligesaa med Hullet til Pegefingern, men saavidt vides intet med begge disse Særkjender i Forening.

Paa den anden Side findes der blandt ældre grønlandske Redskaber Kastetræer med det samme Hul til Pegefingern, og om just ikke som indsatte i Kastetræer, finder man dog i Grønland endnu Perler af samme Slags som hine fra Alaska, dels løse, dels saavidt bekendt, paa Østkysten som indsatte i andre Redskaber. Imidlertid havde jeg tillige taget en nøjagtig Tegning med Beskrivelse af det tvivlsomme Stykke og sendt samme til Smithsonian Institution i Washington til Prof. John Murdoch, som har opholdt sig længe i Alaska og særlig interesserer sig for Ethnografien. Jeg har nylig modtaget Svar fra ham, hvori han saa bestemt udtaler sig for Ligheden med de Kastetræer, som bruges paa Halvøen mellem Norton- og Kotzebue-Sund, at Rimeligheden for Stykkets virkelige Oprindelse fra Alaska derved betydelig forøges. Det maa nemlig antages, at han har et langt større Udvalg af Prøvestykker til Sammenligning end dem, der staa til vor Disposition. Tegningen af et Kastetræ netop fra samme Lokalitet i Nordenskiöld's „Vegas Færd“ bestyrker den opstillede Gisning endmere.

Skjønt det jo nu i og for sig heller ikke vilde være syndelig mere paafaldende i Grønland at træffe paa et Stykke Drivtræ fra Beringstrædet end fra de siberiske Floder, vil der dog udfordres flere Kjendtgjerninger af lignende Art som det her omtalte Fund, for at man deraf skal kunne drage sikre Slutninger i hydrografisk Henseende. Der er jo i ethvert Fald stor Variation i Kastetræernes Form, og man maa heller ikke glemme, at der nordligere paa Østkysten af Grønland endnu findes Indbyggere. Det vilde være ønskeligt at faa flere saadanne Levninger af Redskaber blandt Drivtømmer og især Prøver af saadanne, som maatte være fundne paa Østkysten.

H. Rink.
„Klokkemalm“. (Tilføjelse til 9de Bind, Hefte I—II, Side 22—25). Om det i Grønland forekommende saakaldte Klokke-

malm, der fra Egedernes Dage til nu og, som jeg mener, med fuld Ret har gaaet for Brudstykker af Kirkeklokker fra Grønlands katolske Tid, og om A. E. Nordenskiöld's Kritik af denne Mening gav jeg i Geografisk Tidsskrifts niende Bind S. 22—25 en lille Meddelelse. Jeg skulde ikke være kommen tilbage til denne, hvis det ikke var, fordi jeg, efter at den allerede var trykt, havde faaet et meget vigtigt Bidrag til Afgjørelsen af Spørgsmaalet om den grønlandske Klokkemalms Oprindelse, nemlig Analyser af virkelig europæisk Klokkemalm fra Tiden for de grønlandske Nordbokoloniers Blomstring. Disse Analyser, der jo bedre end Analyser af nutidig Klokkemalm, egne sig til Sammenligning med Analyserne af de grønlandske Malmstykker, ere tagne af „Journal für praktische Chemie“, 60. Bind S. 92 og af „Muspratts Chemie, frei bearbeitet von B. Kerl und F. Stohmann“, VI. Bd. (Udgave 1877) S. 219. De angaa dels Taarnklokker fra Rouen fra det 12te Aarhundrede (I og II), dels en Taarnklokke fra Reichenhall fra det 13de Aarhundrede (III).

	I.	II.	III.
Kobber	71.0	76.1	76
Tin	26.0	22.3	24
Zink	1.3	} 2.3	
Jærn	1.2		

Se bort fra tilfældige Indblandinger (Bly, Antimon, Jærngruppens Metaller og Zink), for saa vidt der er taget Hensyn til disse i Analyserne, have de 8 grønlandske „Klokkemalmstykker (A) og de 3 virkelige middelalderlige Klokker (B) følgende Sammensætning.

	A.		B.		i Gjennemsnit	
					A.	B.
Kobber	72.4—76.0	71.0—76.1	74.0	74.4		
Tin	22.9—26.4	22.3—26.0	24.1	24.1		
Tilfældige						
Indblandinger	0.0—3.3	0.0—3.0	1.3	1.5		

eller udtrykt i Ord: *De grønlandske Klokkemalmstykker stemme i Henseende til Sammensætning aldeles eller i hvert Fald forbausende nøje overens med virkelige middelalderlige Klokker.*

Jeg benytter Lejligheden til ogsaa i andre Henseender at give nogle Smaatilføjelser til Notitsen S. 22—25. Først fortjener det da at bemærkes, hvad jeg dér har glemt at gøre opmærksom paa, at, naar Nordenskiöld omtaler „talrika fynden af slaggstycken med inneslutna metalkulor“ (af „Klokkemalm“), der sammen med andre Forhold „tala om, at eskimærerade nordmän genom tilgång på lämpliga malmer för bronsberedning och till följd af brist på jern föranledt at återgå till användning af bronsredskab“ o. s. v., saa findes disse talrige Fund intet andet Sted omtalte i Literaturen, og Omtalen af dem er rimeligvis en fri Komposition paa Grundlag af Holms ovenfor (S. 23) anførte Udtalelse om „Slagger og Metal-draaber“, hvilke sidste, som det fremgaar af Holms Afhandling, kun ere fundne ét Sted og ingenlunde indmeldede i Slaggerne. (Se Medd om Grøn. VI. S. 135 og 79).

Af Citater om den grønlandske „Klokkemalm“ fortjener endvidere et af Major Paars fra 1730 at anføres. Paars skriver i en Indberetning (Gehejmearkivet. Marinens Katalog. Nr. 590), „af dette sendte jeg forleden Aar et ligeledes Stykke, men er ej god for at kan erfares, hvorfra disse Grønlandere det bekomme; efter nøjeste Udforskning skal dem tilhælde sig det hos Sønderlænderne mod Hukken, hvorfra sluttes, at det maa være af de forrige kristnes dér efterlattede og ned-synkede Kirkeklokker“. Jvfr. endvidere Antikvarisk Tidsskrift; 1843—45 S. 33 og 139; 1852—54 S. 410 og 1858—60 S. 10.

Peter Eberlin.